

Eesti erakondade välispoliitilise ideoloogia määratlemine

Heiko Pääbo (RiTo 14), Tartu Ülikooli Euroopa Kolledži teadur

Taavi Kand (RiTo 14), Tartu Ülikooli politoloogiamagistrant

Triinu Kaljuorg (RiTo 14), Tartu Ülikooli politoloogiamagistrant

Eesti erakondade välispoliitiliste vaadete väljaselgitamise teeb keeruliseks see, et kõigil parteidel on tavaliselt paar välispoliitilist eeskõnelejat, kelle maailmavaatele erakondade välispoliitiline ideoloogia tihti taandubki.

Eesti erakondade poliitilisi ettepanekuid ja otsuseid analüüsid jääb nende ideoloogiline kuuluvus mõnikord arusaamatuks, kuid oma parteiprogrammides ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse kuulumisega on nad oma maailmavaate selgelt defineerinud. Teame, et Reformierakond on liberaalne, Isamaa ja Res Publica Liit konservatiivne erakond ning Rahvaliid vasaktsentristlik agraarpartei. Nii Sotsiaaldemokraatliku Erakonna kui ka Keskerakonna kuuluvuse määravad juba nende nimed. Mainitud jaotus tugineb väärtustel, mida erakonnad peavad tähtsaks sisepoliitilistes küsimustes. Siiani on vähe uuritud meie poliitiliste jõudude välispoliitilist maailmapilti.

Välispoliitika on valdkond, mida peetakse tunduvalt vähem parteidevahelise võitluse objektiks, sest konsensuslik poliitika toetab riigi usaldusväarsust rahvusvaheliste suhete süsteemis ning ei võimalda välisjõududel manipuleerida riigisiseste jõududega (Bjereld, Demker 2000, 18). Kas see tähendab, et kõigi poliitiliste jõudude suhtumine välispoliitikasse peab olema identne? Kindlasti ei sobi see kokku pluralistliku maailmavaatega. Võttes aluseks Riigikogu praegusse koosseisu kuuluvad erakonnad, leiame, et erakondade välispoliitilised programmipunktid suuresti kattuvad, erinedes ainult mõne rõhuasetuse poolest. Seega on riigi välispoliitilist maailmavaadet raske paigutada klassikalisele parem–vasak skaalale.

Skaalal historitsistlik–liberaalne

Artikkel defineerib välispoliitilist ideoloogiat kolme aspekti kaudu: konsensus välispoliitilistes küsimustes, poliitiline kaasatus ja maailmataju. Nende kriteeriumide alusel määratleme Riigikokku kuuluvate erakondade välispoliitilist ideoloogiat skaalal historitsistlik–liberaalne. Artikli eesmärk on kaardistada Eesti erakondade välispoliitiliste otsuste lähtekohad, see aitab neid otsuseid tulevikus analüüsida.

Poliitiliste otsuste tegemist on politoloogid üritanud analüüsida eri mudelite abil. Enim kasutatud on David Eastoni musta kasti mudel, mis ei tegele ainult otsustamisprotsessiga, vaid analüüsib sisendeid ja väljundite mõju kogu protsessile (Easton 1965, 112). Selle mudeli eelis on, et ei keskenduta ainult ratsionaalsele otsusele, vaid võetakse arvesse ka personaalsed, organisatsioonilised, institutsioonilised ja keskkonnamõjurid, mis annavad selgema ülevaate protsessi kulgemisest (Clarke 1990, 28). Üks mõjur on välispoliitiline ideoloogia, mis Michael Brecheri kohaselt kuulub psühholoogilise keskkonna hoiakute tasandisse (Brecher 1972, 3–4). Et Eesti on parlamentaarne vabariik, oleme võtnud oma

uurimisobjektiks parlamendierakondade välispoliitilise ideoloogia, mis määrab oma liikmete otsused välispoliitilistes küsimustes.

Välispoliitilise ideoloogia uurimine on tähtis, sest see võimaldab mitte üksnes ära arvata, millistest teemadest võiks üks või teine erakond huvitatud olla, vaid lubab ka kindlaks määrata, mil määral peavad parteid poliitilist diskussiooni nendel teemadel vajalikuks (Bjereld, Demker 2000, 25). Ulf Bjereld ja Marie Demker toovad oma uurimuses Rootsi suuremate parteide välispoliitilisest ideoloogiast välja skaala liberalism *versushistoritsism*, esimene keskendub eelkõige rahvusvahelisele koostööle ja tihedamale seostatusele teiste riikidega, toetades avatud debatti välispoliitika küsimustes, teine seevastu on fokuseeritud rahvusliku huvi elluviimisele jõudude tasakaalu maailmas, kus riigisisene debatt välispoliitika üle nõrgendab riiki kui terviklikku toimijat (Bjereld, Demker 2000, 26).

Et tegemist on nii-öelda ideaalsete mudelitega, ei kuulu ükski erakond ühte või teise ideoloogiasse täielikult. Artiklis toome välja Eesti parlamendierakondades valitsevad tendentsid, mida hilisemad uurijad saavad muutuste hindamisel aluseks võtta.

Kolm olulist aspekti

Nagu juba nimetatud, analüüsime Eesti parlamendierakondade seisukohtade kolme aspekti – konsensust välispoliitikas, poliitilist kaasatust ja maailmataju. Kaks esimest näitajat määravad erakonna avatuse välispoliitiliseks debatiks ning kolmas erakondliku maailmanägemise, mis kaudselt avaldab mõju ka avatusele.

Kõigepealt parteide konsensusest välispoliitika küsimustes. Hindame, kui palju soovivad erakonnad igapäevapoliitikas välispoliitiliste otsuste üle diskuteerida või eelistatakse pigem lähtuda teatud juhtnööridest, millele tuginedes tehakse kõik otsused. Historitsistliku ideoloogiaga erakonnad eelistavad kinni hoida kindlatest alusprintsipiidest, mille üle poliitilist debatti ei toimu, seevastu liberalistlik ideoloogia peab välispoliitilist debatti poliitilise debati tavapäraseks osaks (Bjereld, Demker 2000, 27).

Teine oluline näitaja on poliitiline kaasatus. Selle mõiste all analüüsime, kui palju tajuvad erakonnad välispoliitilist survet oma valijaskonnalt ning kas nad peavad otsustamisel oluliseks nende arvamusega arvestada. Hindame, kui vajalikuks peab erakonna juhtkond lihtliikmete välispoliitilisse debatti kaasamist ning kui palju haaratakse välispoliitika küsimustes kaasa ühiskondlikke huvigruppe ja institutsioone. Välispoliitilise ideoloogia skaalast lähtudes on liberaalsed parteid debatiks avatud ning välispoliitika peabki välja kasvama ühiskondlikust diskussioonist. Historitsistlik ideoloogia üritab, vastupidi, jätta välispoliitilised otsused üksnes partei eliidi teha (Bjereld, Demker 2000, 27).

Kolmanda näitajana analüüsime erakondade maailmataju. Lähtudes konstruktivistlikust teooriast, tuginevad riikide välispoliitilised otsused otsustajate maailmapoliitika tajule, kus ühe toimija samm viib teise toimija tegevuseni, mis tugineb tema interpreteeringule esimese kavatsustest (Wendt 1995, 143). Toimijaspetsiifilise välispoliitika analüüsitud mudeli ühe osana uuritakse ka otsustajate hoiakuid ja uskumusi, mis tuginevad poliitilises diskursuses loodud intersubjektiivsetele konstruktsioonidele (Hudson 1997, 10). Meie uuringu eesmärk on

kindlaks teha, kuidas Eesti parlamendierakonnad tajuvad eksisteerivat maailmakorda ja seda taastoodavad oma poliitilises diskursuses. Ideoloogilisest skaalast lähtudes toetavad historitsistliku koolkonna esindajad lähenemist, kus peamised märksõnad on riiklik huvi, jõudude tasakaal, usaldamatus ning jõupoliitika. Seevastu liberalistlik ideoloogia juhindub liberalismi koolkonna lähenemisest, kus keskendutakse rahvusvahelisele koostööle, vastastikusele sõltuvusele ja rahvusvahelise normidekogu väljatöötamisele (Bjereld, Demker 2000, 26).

2005. aasta lõpus ja 2006. aasta algul tehtud uuringu käigus analüüsiti Eesti parlamendierakondade välispoliitiliste esikõnelejate (Enn Eesmaa, Kristiina Ojulang, Mart Laar, Marko Mihkelson, Sven Mikser, Janno Reiljan) intervjuusid ning viimase parlamendikoosseisu stenogramme välispoliitilistes küsimustes, mis peegeldab erakondade suhtumist eeltoodud kriteeriumidesse.

Konsensus välispoliitikas

Kas Eesti erakonnad on valmis pidama riigisisest debatti välispoliitika üle? Meie esitatud mudelist lähtudes saame öelda, et Isamaaliit on selgelt historitsistlik, toonitades parteideülese konsensuse positiivsust ja kasulikkust minevikus ning selle säilitamise vajadust ka tulevikus (Mart Laar, 13.12.2005). Isamaaliidu üldideoloogiline kaaslane Res Publica liigitub samuti historitsismi alla. Selle erakonna liikmete arvates peab välispoliitika olema järjepidev ja ühtne ning sise- ja päevapoliitikast selgesti lahutatud (Urmas Reinsalu, 8.06.2004). Konsensust on nende arvates vaja ka välispoliitiliste institutsioonide vahel ehk välisministeeriumi, presidendi jpt vahel, et riigisisest ühtsust saavutada (Eiki Berg, 4.11.2003). Välispoliitika on nende arvates traditsiooniliselt jätkupoliitika, mida ei muudeta iga koalitsioonivahetuse järel (Marko Mihkelson, 13.12.2005). Ka Rahvaliid kaldub konsensuse skaalal suhteliselt selgelt historitsismi. Rahvaliidu liikmed on mitu korda teinud ettepaneku kutsuda kokku erakondadevaheline välispoliitika ümarlaud, et määrata kindlaks Eesti uued välispoliitilised eesmärgid olukorras, kus me oleme Euroopa Liidu ja NATO liikmed (Toomas Alatalu, 8.06.2004, 7.06.2005). Nad on selgesti väljendanud oma seisukohta, et välispoliitikat peab olema järjepidev ja tasakaalukas, valitsema peab riigisisene ühtsus ning välispoliitikat ei tohi lühiajaliste valimiseesmärkide saavutamise nimel ohtu panna (Janno Reiljan, 7.06.2005).

Oma üldisele ideoloogiale vastandudes on konsensuse osas tugeval historitsistlikul seisukohal olnud ka Reformierakond, kinnitades, et konsensus on olnud hea asi ning peaks säilima ka tulevikus. Reformierakondlased koguni hoiatavad sisepoliitiliste kaalutluste liigse sissetungimise eest välispoliitilistesse otsustesse (Siim Kallas, 5.06.2003). Teisalt on Reformierakonna hoiakutes näha olulisi muutusi seoses Eesti ühinemisega Euroopa Liidu ja NATO-ga. Nimelt väidab oma intervjuus Kristiina Ojulang, et kuni euroliiduga ühinemiseni oli konsensus tähtis, kuid pärast liitumist sellist konsensust enam ei saavutata. Ta toob positiivsete eeskujudena Soomet ja Rootsit, kes on suunatud pigem riigisisesele välispoliitilisele debatile (Kristiina Ojulang, 8.12.2005). Seega saame Reformierakonna puhul rääkida olulisest suunamuutusest, kus tugevalt historitsismi toetavast lähenemisest on pärast tähtsate välispoliitiliste eesmärkide täitumist saanud liberaalne lähenemine.

Ülejäänud kaks Eesti parlamendierakonda on oma välispoliitilises maailmavaates veidi liberaalsemad, kuigi kumbki neist ei lange konsensuse küsimuse skaalal liberalismi. Veidi liberaalsemal seisukohal kui eelnevad parteid on Sotsiaaldemokraatlik Erakond, jäädes siiski pigem historitsismi poolele. Sotsiaaldemokraadid on selgelt selle vastu, et välispoliitikast saaks sisepoliitilise mängu osa või et välispoliitilisi populistlikke loosungeid kasutataks valimistel. Nende arvates peaksid välispoliitilised eesmärgid ja huvid olema erakondadel siiski ühtsed, kuigi ka neile tundub Reformierakonna uuema suuna sarnaselt, et see aeg, kui see nii oli, hakkab üha enam mööduma (Sven Mikser, 8.06.2004, 7.06.2005). Seega on Sotsiaaldemokraatlik Erakond valmis uute suundumustega kaasa minema. Keskerakond paigutub keskkohast veidi historitsismi poole, jäädes skaala keskosale siiski kõige lähemale. Üldiselt peab Keskerakond parteideülest välispoliitilist konsensust heaks ja vajalikuks asjaks, samal ajal toonitades, et sellise konsensuse olemasolu ei tähenda kindlasti seda, et debatti kindlate välispoliitiliste küsimuste üle ei tohi toimuda. Vastupidi, debatti ei tohiks mingil juhul karta ega vältida (Enn Eesmaa, 7.12.2004).

Seega võime öelda, et konsensuse osas on Eesti erakonnad suuresti ühisarvamusel: konsensus on kasulik ja vajalik ning välispoliitilisi küsimusi pole mõtet muuta parteidevaheliseks diskussiooniks. Kui Reformierakonna suunamuutus välja arvata, toetavad kõik erakonnad historitsistlikku maailmavaadet. Ainsad välispoliitiliseks debatiks avatud erakonnad on Keskerakond ja Reformierakond, see võimaldab neid välispoliitika konsensuse kriteeriumi järgi pidada Eesti kõige liberaalsemateks erakondadeks.

Poliitiline kaasatus debatti

Teiseks toome välja välispoliitikaküsimuste kaasatuse, mis jaguneb omakorda kolmeks alaspunktiks: valijasurve ja parteisisene surve välispoliitilistes küsimustes ning avalikkuse kaasatus välispoliitika kujundamisse. Intervjuudes väitsid parteide välispoliitika eestkõnelejad, et välispoliitilistes küsimustes valijasurvet üldiselt ei tunta. Veidi eristusid Sotsiaaldemokraatlik Erakond ja Reformierakond, kelle väitel valijasurve on väiksem kui riigisisestes küsimustes, kuid see surve kasvab ja seetõttu ei saa seda eirata (intervjuud erakondade esindajatega, 2005–2006). Valijasurve tunnetuse osas kalduvad need kaks parteid Eesti kontekstis liberaalsusse.

Parteisisese surve puhul on pilt veidi kirjum. Selgelt historitsismi poolele hoiduvad Keskerakond ja Rahvaliid, kumbki ei ole tunnetanud suurt parteisisest huvi välispoliitika vastu (intervjuud... 2005–2006). Kuid ka selle kriteeriumi puhul võib välja tuua uusi suundumusi. Nimelt on Rahvaliidus tekkinud uus parteisisene põlvkond, kellele sise- ja välispoliitika on samaväärsed ning see muudab ka partei juhtkonna avatumaks nende kaasamisel välispoliitika kujundamisse (Janno Reiljan, 30.11.2005). Ülejäänud parteid on pidanud välispoliitikat vähemal või suuremal määral tähtsaks. Näiteks kurdab Res Publica mitte just väga suure parteisisese huvi üle, kuid väidab seejuures, et see küsimus on parteisiselt oluline. Ka Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Isamaaliit ja Reformierakond on öelnud, et neile on teema tähtis ja sellega tegeleb palju liikmeid (intervjuud... 2005–2006). Sellest lähtudes võiks nad asetada Eesti välispoliitilise ideoloogia skaalal liberalistlikule poolele.

Riigikogu stenogrammid lubavad järeldada, et kõik Eesti erakonnad kalduvad liberalismi. Seda võib seletada sellega, et avalikus diskursuses presenteerivad erakonnad ennast kui demokraatia eestkõnelejad ja seetõttu rõhutavad vajadust avalikkust rohkem kaasata välispoliitika kujundamisse. See seab nii Rahvaliidu kui ka Keskerakonna, kes eelnevate alakriteeriumide kohaselt pigem historitsismi kaldusid, liberalismi poolele. Keskerakonna hoiak ei ole siiski eriti selge. Aga kui arvestada, et muudel puhkudel on Keskerakond rahva kaasamist küsimuste arutamisse harilikult toetanud – ükskõik mis kaasamise ajend ka ei ole (Ain Seppik, 7.06.2005) –, kalduvad nad sellel skaalal pigem liberalismi poole. Rahvaliitu on võimalik selgemalt määratleda, kui ta liberaalsele poolele asetada. Nende esindajad on korduvalt toonitanud vajadust kokku kutsuda välispoliitika ekspertide ümarlaud, kus analüüsitaks Eesti välispoliitilist olukorda ning mis võiks välispoliitika elluviijaile vajaliku ekspertnõuannet osutada (Toomas Alatalu, 8.06.2004, 7.06.2005). Nad on avaldanud kahetsust, et Eesti ajakirjandus ei kajasta üldse välispoliitika sisulist poolt või teeb seda pealiskaudselt. Seega peaks ajakirjandus nende arvates välispoliitikat tunduvalt sügavamalt ja analüüsivamalt kajastama ja sel moel rahvast rohkem kaasama (Toomas Alatalu, 5.06.2003, 13.12.2005).

Sellel teemal on veel sõna võtnud Reformierakond ja Res Publica, mõlemad toetavad avalikkuse aktiivset kaasamist. Reformierakond arvab, et riigisiseste mõttekeskuste, näiteks Välispoliitika Instituudi kaasamine välispoliitika ettevalmistamisse ja analüüsimisse on igati vajalik ja tervitav (Sergei Ivanov, 8.06.2004). Ka Res Publica toonitab vajadust kaasata teisi välispoliitika tegijaid ja osalisi, et saavutada riigis ühtsus ja konsensus (Eiki Berg, 5.06.2003). Samas peavad nad vajalikuks kaasa tõmmata ka kodanikuühiskonda, teisi välispoliitikaga tegelevaid mõttekeskusi, näiteks Välispoliitika Instituuti ja Kaitseuuringute Keskust (Marko Mihkelson, 6.06.2006). Res Publica esindajad on toonud välja tõsiasja, et üldiselt on Eesti välispoliitika küllaltki elitistlik ja rahvast mitte kaasav (Eiki Berg, 4. 11.2003).

Eeltoodud kriteeriumist lähtudes võib Eesti kontekstis kõige liberaalsemaks pidada Reformierakonda, kes vastab liberaalsele maailmavaatele igas aspektis. Sotsiaaldemokraatlik Erakond ja Res Publica kalduvad maailmavaatelt pigem liberaalsuse poole, sest tunnetatakse valijate või erakonnasisest survet ning peetakse oluliseks avalikkuse kaasatõmbamist välispoliitika kujundamisse. Ülejäänud kolm erakonda mahuvad sellel skaalal pigem historitsismi poolele. Isamaaliit tunnetab küll välispoliitika tähtsust, kuid seda nähakse üksnes erakonna tasandil, see piirab kaasatuse astet. Keskerakond ja Rahvaliit tahaksid avalikkust kaasata, kuid samas ei tajuta, et see oleks valijatele ja avalikkusele oluline teema, seetõttu jääb tahe realiseerimata.

Erakondade maailmataju

Maailmataju määrab ära, kas riigid keskenduvad nn rahvusliku huvi elluviimisele või ollakse avatud üleilmastumisele tiheneva koostöö kaudu. Teatud määral toetavad kõik erakonnad liberalistlikke väärtusi, sest ükski partei ei eita Euroopa Liidu ega NATO liikmesuse vajalikkust. Seetõttu on see asjaolu antud skaalal tagaplaanile jäetud ning vaatame parteide motiveeritust rahvusvaheliseks koostööks. Isamaaliit, Res Publica ja Rahvaliit kalduvad

maailmatajus realismi, rõhutades rahvuslikku huvi ja rahvusvaheliste suhete süsteemi anarhilisust.

Isamaaliit lähtub selgelt anarhilisest ja konfliktsest maailmapildist ning välisriikidepoolse ohu tunnetusest (Trivimi Velliste, 8.06.2004). Isamaaliitlaste maailmapildis on NATO ja Euroopa Liiduga ühinemisega seoses toimunud murrang. Nad tunnetavad nüüd Eesti positsiooni tunduvalt tugevama ja kindlamana ning toonitavad, et meil ei ole vaja enam kedagi karta, meie välispoliitika ei pea enam olema arg ja tagasihoidlik. Vastupidi, nüüd oleme meie jõupositsioonil, meie välispoliitika peab olema tugev, aktiivne, peame igati seisma oma rahvuslike huvide eest (Mart Nutt, 8.06.2004; Andres Herkel, 7.06.2005). Ka Isamaaliidu partneri Res Publica maailmataju liigitub Riigikogu debattide põhjal välispoliitilise ideoloogia skaalal selgelt realistlikuks ja seega historitsismi poolele. Res Publica liikmete arvates on välispoliitika eesmärk järgida Eesti rahvuslike huve. Maailma näevad nad kriisirohkena ja kiiresti muutuvana, nende arvates ei ole väikeriigile tähtis küsimus olemisest ja mitteolemisest kaotanud oma aktuaalsust ka tänapäeval. Nad leiavad, et see on Eestile igapäevane reaalsus (Urmas Reinsalu, 6.06.2006). Samas toonitavad nad vajadust aktiivse välispoliitika järele, suurim oht meie julgeolekule on nende arvates see, kui me ei suuda euroliidu ja NATO raames pakutavaid võimalusi ära kasutada ning jääme seal marginaalseks riigiks (Tiit Matsulevitš, 7.12.2004; Marko Mihkelson, 7.06.2005, 13.12.2005). Ka Rahvaliidu maailmataju on selgelt historitsistlik, sest see tuleneb realismi koolkonnast, mille aluseks on maailma nägemine anarhilise ja konfliktse, kus iga riik peab katsuma ise ellu jääda ning oma rahvuslike huve kaitsma (Jaanus Männik, 8.06.2004). Rahvaliit peab rahvusvaheliste organisatsioonide rolli välispoliitikas tähtsaks, kuid need on tema arvates siiski riikide rahvuslike huvide rahuldamise vahendid (intervjuu Janno Reiljaniga, 30.11.2005). Seega kuuluvad kolm nimetatud erakonda välispoliitika skaalal historitsistlikule poolele.

Ülejäänud erakondade määratlemine on keerulisem, sest minevikutaagast ei ole prii ükski erakond. Jätame selle aspekti taustateguriks (nii nagu Euroopa Liidu ja NATO liikmesuse) ja keskendume üldisele maailmanägemisele. Keskerakonna maailmataju võiks liigitada pigem realismi koolkonda kuuluvaks, sest keskerakondlased toonitavad vajadust võtta õppust minevikust ning näevad, et maailmas on ohud meie riigile täiesti olemas (Enn Eesmaa, 8.06.2004). Samal ajal väidab Enn Eesmaa oma intervjuus (29.11.2005), et riigid tegutsevad maailmas koostöö ja ühise kasu nimel. Ka Reformierakonna maailmanägemises on võimalik tuvastada realismi elemente, kui räägitakse teemadel nagu vajadus minevikust õppida ning toonitatakse, et Eesti välispoliitika eesmärk on vältida 1940. aasta sündmusi, mis ei ole tegelikult üldse kauge minevik (Siim Kallas, 5.06.2003). Seega rõhutavad reformierakondlased, et hirmutunde kadumine ei ole hea, välispoliitika ei tohi muutuda mänguliseks, enesega rahulolevaks (Rein Lang, 4.11.2003). Need arusaamad kuuluvad selgesti realistliku maailmavaate alla. Seejuures räägivad nad sellest, kuidas maailm meie ümber muutub, endine bipolaarsus ja praegune unipolaarsus kaob, asendudes multipolaarse maailmaga, kus kõiki tänapäeva maailmas esile kerkivaid probleeme saab lahendada ainult riikide tugevas ja tõhusas koostöös (Sergei Ivanov, 6.06.2006; Maret Maripuu, 7.06.2005). Näiteks maailmas rahu ja julgeoleku tagamisel saame ka meie osaleda NATO ja Euroopa Liidu raames tehtava koostöö kaudu (Kristiina Ojuland, 7.06.2005; Kristiina Ojuland, Maret

Maripuu, 13.12.2005). Sotsiaaldemokraadid tunnetavad, et Euroopa Liit ja NATO muudavad palju meid ümbritsevat maailma. Samas arvavad nad, et NATO kõrvaldab meilt otsese sõjalise ohu, kuid nn pehme julgeoleku riskide vastu ei aita see põrmugi (Toomas Hendrik Ilves, 8.06.2004). Seega ei maksa nende hinnangul loota, et nüüd oleme õndsas seisundis, kus kõik eesmärgid on saavutatud ja püüelda pole enam kuhugi ning mingid ohud meid ei ähvarda. Nende arvates on olemas reaalsed ohud (Sven Mikser, 6.06.2006). Siiski leiavad nad üldplaanis, et maailmakord ei ole anarhiline ja koostöös on võimalik probleemidele lahendusi leida (Sven Mikser, 5.01.2006).

Alus muutuste hindamiseks

Kokkuvõttes on Eesti erakondade maailmapilt üpriski vastuoluline. Ühelt poolt toetavad kõik parteid Eesti aktiivset osalust rahvusvahelistes organisatsioonides nagu NATO ja Euroopa Liit, viidates sellega välispoliitika ideoloogia määratlemisel kuuluvusele liberalistlikku koolkonda ja skaala liberalistlikule poolele. Teisalt on välispoliitiliste arutelude taustaks Eesti minevik. Kõik erakonnad peavad tähtsaks mineviku õppetundi (1940), mida ei tohi unustada. See tähendab kuulumist realismi koolkonda ja kaldumist välispoliitilise ideoloogia skaalal historitsismi poolele. Jättes need taustaks, võime öelda, et Isamaaliit, Res Publica ja Rahvaliid on pigem historitsistlikud ning Reformierakond, Keskerakond ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond pigem liberalistlikud erakonnad.

Käesolev uuring on esimene samm Eesti erakondade välispoliitilise ideoloogia defineerimisel ning loob aluse muutuste hindamiseks tulevikus. Kuigi pakutud mudeli alusel on erakondi keeruline üheselt paigutada, on võimalik teatud üldtendentse parteide välispoliitilistes suundumustes välja tuua. Lõpetuseks tabel, kus on kokku võetud meie hinnangud kolme kriteeriumi lõikes, mis võimaldab anda üldhinnangu Eesti parlamendierakondade välispoliitilisele ideoloogiale (tabel 1). Erakonnad on tabelis tähestikujärjekorras.

Tabel 1. Eesti parlamendierakondade välispoliitiline ideoloogia kriteeriumide lõikes

Erakond	Maailmataju	Konsensus	Kaasamine
Isamaaliit	H	H	H > L
Keskerakond		H > L	H > L
Rahvaliid	H	H	H > L
Reformierakond	L	H; L	L
Res Publica	H	H	L > H
Sotsiaaldemokraatlik Erakond	L > H	H	L > H

Märkus: H – historitsistlik välispoliitiline ideoloogia; L – liberaalne välispoliitiline ideoloogia.

Tabeli alusel saab öelda, et kõige sarnasema välispoliitilise ideoloogiaga on Isamaaliit ja Rahvaliit, mõlemad kuuluvad selgelt historitsistlikku ideoloogiasse. Neist väga kaugel ei ole Res Publica, kes on samuti pigem historitsismi poole suundunud. Skaala keskosas figureerib Keskerakond, kes on kergelt historitsismi poole kaldu, kuid samas on näha ka liberalistlikule ideoloogiale omaseid tunnuseid. Sotsiaaldemokraatlik Erakond on veidi liberaalsem kui Keskerakond, kuid ka teda tuleks liigitada pigem tsentrisse kuuluvaks, kuigi kerge kallakuga liberalismi poolele. Kõige liberaalsema välispoliitilise ideoloogiaga on Eesti konteksti aluseks võttes Reformierakond, kuid ka teda ei saa hinnata kui puhtast liberalistliku ideoloogia esindajat.

Uuringus jõudsime järeldusele, et Eesti erakondade välispoliitika ideoloogia määratlemine on keeruline, sest sageli on igal parteil paar välispoliitilist eestkõnelejat, kes määravad ka suuresti ideoloogia ja antud temaatika avatuse ülejäänud osalejatele. Erakondade välispoliitiline ideoloogia võib tihti taanduda paari eestkõneleja maailmanägemisele, mida nad partei ulatuses pakuvad. Seega võime väita, et etteantud skaala on tinglik ja erakondade paigutus sellel küllaltki suhteline, kuigi ta annab Eesti kontekstist lähtuva võrdlusmomendi ja loob aluse tulevaste muutuste hindamiseks.

Kasutatud kirjandus

Bjereld, U., Demker, M. (2000). Foreign Policy as Battlefield: A Study of National Interest and Party Motives. – Scandinavian Political Studies, Vol 23, No 1.

Brecher, M. (1972). The Foreign Policy System of Israel. Oxford: Oxford University Press.

Clarke, M. (1990). The Foreign Policy System: A Framework for Analysis. – Understanding Foreign Policy: The Foreign Policy Systems Approach. Eds M. Clarke, B. White. Brookfield: Edward Elgar.

Easton, D. (1965). A Framework for Political Analysis. Prentice–Hall.

Hudson, V. M. (1997). Culture and Foreign Policy. Boulder: Lynne Rienner.

Intervjuu Enn Eesmaaga, 29.11.2005 (autorite omanduses).

Intervjuu Janno Reiljaniga, 30.11.2005 (autorite omanduses).

Intervjuu Kristiina Ojulandiga, 8.12.2005 (autorite omanduses).

Intervjuu Marko Mihkelsoniga, 16.12.2005 (autorite omanduses).

Intervjuu Mart Laariga, 14.12.2005 (autorite omanduses).

Intervjuu Sven Mikseriga, 5.01.2006 (autorite omanduses).

X Riigikogu stenogrammid.

Wendt, A. (1995). Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. – J. D. Derian (ed). International Theory: Critical Investigations. Houndmills: MacMillan.